

K R O N I K A

**Zmarł prof. Nikołaj Kotlar
(1932–2021)**

W dniu 15 października 2021 r. zmarł w Kijowie wybitny historyk i numizmatyk ukraiński, ale dobrze znany też w Polsce, prof. Nikołaj (Mykoła) Kotlar. Urodził się w 1932 r. w Kamieńcu Podolskim, maturę osiągnął w Poławie, a studia historyczne w Uniwersytecie Kijowskim ukończył w 1956 r. Aspiranturę odbył w leningradzkim Ermitażu, gdzie pod opieką swego promotora – prof. Borysa Spasskiego, napisał pracę kandydacką. Ukazała się ona drukiem w Kijowie w 1968 pod tytułem *Galic'ka Rus' u drugij polovini XIV – perszij čverti XV st.* Charakter tej pracy dobrze określa jej podtytuł: *Īstoriko-numizmatične doslidžennâ*. A więc nie jest to praca numizmatyczna, ale badania historyczno-numizmatyczne dotyczące historii pieniądza Rusi Halickiej na przełomie XIV i XV w. (por. obszerną recenzję S. Kubiak w *WN XIII/4*, 1969, s. 251–255).

Dalsze badania nad historią pieniądza na Ukrainie prowadził N.F. Kotlar pracując w Instytucie Historii Ukraińskiej Akademii Nauk. Tu w 1982 ukoń-

czył pracę doktorską, w której rozszerzył swoje badania na całą Ukrainę i na cały okres feudalizmu, czyli od VIII do pierwszej połowy XIX w. (*Grošovij obìg na teritorij Ukraïni dobi feodalizmu*, Kiïv 1971; rec. M. Męclewskiej, *WN XVI/1*, 1972, s. 59–63).

Wynikiem dalszych prac nad tym tematem, przy skrupulatnym wykorzystaniu i konfrontacji źródeł pisanych (publikowanych i rękopiśmiennych) oraz źródeł materialnych w postaci znalezisk monet, jest kolejna publikacja zmarłego Autora: *Narisi ĩstorij obìgu j ličbi monet na Ukraïni XIV–XVIII st.*, Kiïv 1981 (rec. B. Paszkiewicza, *WN XXXI/1–2*, 1987, s. 123–124). Z zestawem tych znalezisk możemy się dokładnie zapoznać dzięki dwóm publikacjom w Polsce: M. Kotlar, *Znaleziska monet z XIV–XVII w. na obszarze Ukraïńskiej SRR. Materiały*, Wrocław 1975 (Wyd. PTAiN, przełożył J. Sztetyłło) oraz M. Kotlar, *Znaleziska monet z XVIII w. na obszarze Ukraïńskiej SRR*, *WN XXI/4*, 1977, s. 193–256, przełożył A. Mikołajczyk).

Jak widać, zainteresowanie badaniami Mikołaja Kotlara nad historią pieniądza na terenie sąsiedniej Ukrainy

Nikołaj Kotlar (L) wraz z S. Suchodolskim (P) podczas VI Międzynarodowego Kongresu Archeologii Słowiańskiej, Nowogród, Rosja, 1996 r., autor fotografii nieznany

było w Polsce bardzo duże. A do już wymienionych publikacji trzeba jeszcze dodać jego artykuł w *WN XIV/1*, 1970, s. 19–30: *Obrót arabskich dirhemów na terytorium Ukrainy*. O dobrych wzajemnych relacjach mówi również Jego wizyta w Polsce i wykłady w Polskim Towarzystwie Numizmatycznym w Warszawie (*Znaleziska polskich monet na Ukrainie*, 16 stycznia 1978) oraz w Krakowie. Nie były to zresztą Jego jedyne wizyty zagraniczne. Wykładał również w Wenecji, Padwie, Uppsali i Sztokholmie. Tu pozostawał dłużej, badając w latach 1991–1993 odkryte na Gotlandii skarby, które zawierały srebrne grzywny pieniężne.

Oprócz licznych prac badawczych, dotyczących historii pieniądza, M.F. Kotlar publikował również prace popularnonaukowe, m.in. o poszukiwaczach skarbów: *Šukačì j doslidniki skarbìv*, Kiïv 1971 oraz *Kladoiskatel'stvo i numizmatika*, Kiev 1974. Do tej kategorii można zaliczyć również liczne hasła w kilku encyklopediach. Główny jednak dorobek badawczy zmarłego uczonego, zwłaszcza w drugiej połowie Jego aktywnego życia, dotyczył dziejów Rusi Czerwonej i Rusi Kijowskiej, a następnie Ukrainy (30 monografii i ok. 500 artykułów). Prace badawcze łączył z pracą dydaktyczną. Był profesorem Uniwersytetu

Pedagogicznego w Kijowie i we Lwowie. Jego uczniami są m.in. G. Kozubovskij i O. Sidorenko. Cała ta bardzo intensywna i owocna działalność przyniosła Mu uznanie zarówno środowiska naukowego, jak i władz. Został wybrany na członka Ukraińskiej Akademii Nauk (1995), otrzymał różne nagrody, m. in. Państwową nagrodę w zakresie nauki i techniki, odznaki (Zasłużony działacz nauki i techniki) i order (Za zasługi).

Z żalem żegnamy wybitnego badacza, naszego współpracownika i przyjaciela*.

Stanisław Suchodolski

*Autor dziękuje Andrijowi Kriżanivskiemu ze Lwowa i Marcie Męclewskiej za materiały wykorzystane w tym nekrologu.